

**Ed.**

**173. Frumvarp**

til laga um Landsbanka Íslands.

Frá fjárhagsnefnd.

I. kafli.

*Stofnþje bankans.*

1. gr.

Stofnþje Landsbanka Íslands er 1 miljón króna, er skiftist í 100 hluti, hvern að upphæð 10000 krónur. Stofnþje þetta er innskotsþje það, er ríkissjóður hefir greitt bankanum samkvæmt lögum nr. 50, 10. nóvember 1913, og er eign ríkisins. Fyrir stofnþjenu skal gefa út hlutabréf.

Innskotsþje það, er ríkissjóður hjer eftir greiðir bankanum samkvæmt áðurnefndum lögum nr. 50, 10. nóvember 1913, legst við stofnþje bankans, og skal, jafnóðum og það er greitt, gefa út hlutabréf fyrir því.

Fulltrúaráð bankans getur, með samþykki ráðherra þess, er fer með bankamál, ákveðið að hlutaþje bankans sje aukið um alt að 2 miljónir króna. Skal afa þess hlutaþjárauka með almennu útboði, og ákveður fulltrúaráð bankans, hvernig útboðinu skuli hagað. Sje útboðsgengi þessara hluta hærra en nafnverð þeirra, rennur fjárhæð sú, sem umfram er nafnverðið, í varasjóð bankans. Hluthafar þeir, er leggja til hlutaþjárauka þennan, taka arð samkvæmt ákvæðum 27. gr.

Hlutabréf bankans skulu hljóða á nafn hluthafa og skulu undirrituð af fulltrúaráði og framkvæmdarstjórn bankans. Framkvæmdarstjórnin sjer um, að hluthafaskrá sje haldin.

II. kafli.

*Seðlaútgáfurjettur bankans.*

2. gr.

Landsbanki Íslands hefir einkarjett til að gefa út bankaseðla eða annan gjaldmiðil, sem komið geti í stað mótaðra peninga.

Ráðherra sá, er með bankamál fer, ákveður, eftir tillögum fulltrúaráðs bankans, lögum og útlit seðla þeirra, er bankinn gefur út, og gefur út auglýs-

ingar um það efni, eftir því sem þörf er á. Enginn sedill, er bankinn gefur út, má hljóða um minni upphæð en fimm krónur.

Sedlar þeir, er bankinn gefur út, skulu vera gjaldgengir í rikissjóð og aðra almenna sjóði hjer á landi og vera löglegur gjaldeyrir manna á milli með fullu ákvæðisverði.

Hver sem býr til eftirmynd sedla þeirra, er bankinn gefur út, eða falsar þá, skal sæta þeirri refsingu, sem 266. gr. almennra hegningarlaga 25. júní 1869 ákveður. Glæpurinn er fullkomnaður undir eins og búið er að eftirmynda eða falsa sedilinn; þó að ekki sje búið að láta hann úti.

### 3. gr.

Bankanum er skylt, ef þess er krafist, að greiða sedla þá, er hann hefir gefið út, handhafa þeirra með ákvæðisverði í löglegri og gjaldgengri gullmynt. Sje komið með til innlausnar sedlaupphæð, er eigi verður öll greidd í heilum gullmyntum, er bankanum heimilt að greiða það, sem umfram er, í gjaldgengri silfurmynt eða skiftimynt. Bankanum er skylt að kaupa af hverjum, er þess æskir, skirt, ómyntað gull á 2480 krónur hvert kílógram, að frá-dregnum  $\frac{1}{8}\%$  í myntgerðarkostnað. Útibúum bankans er eigi skylt að leysa inn sedla eða kaupa gull nema fulltrúaráð bankans mæli svo fyrir.

### 4. gr.

Landsbanka Íslands skal heimilt að gefa út sedla, eftir því sem viðskiftaþörfin krefur, gegn því að bankinn

- 1) eigi gullforða, er nemi  $\frac{1}{8}$  af sedlamagni því, sem úti er í hvert skifti,
- 2) hafi vissa og auðselda eign til tryggingar þeim hluta sedlamagnsins, sem ekki er trygður með gullforðanum.

### 5. gr.

Til gullforða telst:

- a) lögleg gjaldgeng gullmynt,
- b) ómyntað gull og erlend gullmynt, sem nemi 2480 kr. fyrir hvert kílógram af skiru gulli.

Af gullforða bankans skal ávalt vera fyrir hendi í bankanum og útibúum hans svo mikið, að það svari að minsta kosti  $\frac{1}{10}$  hlutum sedlamagns þess, sem úti er í hvert skifti, og sje það gjaldgeng mynt. Þó má til þessa hluta gullforðans telja gull það, sem sannað er um, að sje á leið hingað frá útlöndum, en þó eigi meira en 300000 kr. í einu.

### 6. gr.

Til þeirrar eignar, sem tryggja skal sedlamagn það, er gullforðinn næg-ir ekki til, teljast einkum skuldabryf gefin út fyrir lánum gegn handveði, vixlar, hvort heldur þeir skulu greiðast innanlands eða erlendis, kröfur á hendur útlöndum viðskiftamönnum, er greiðast skulu þegar er heimtað er, og opinber verðhrjef eftir gangverði.

7. gr.

Bankanum skal skylt að gefa ráðherra þeim, er fer með bankamál, á hverjum mánuði skýrslu um sedla í umferð og gullforðann og eign þá, sem samkvæmt 6. gr. er til tryggingar sedlunum.

Beri skýrsla þessi það með sjer, að meiri sedlar sjeu í umferð en lög-  
mælt trygging er fyrir, er bankastjórnin skyld að ráða bót á þessu í síðasta  
lagi í lok eftirfarandi mánaðar.

8. gr.

Pegar sjerstaklega stendur á, er heimilt, með konunglegri tilskipun, að  
veita bankanum undanþágu frá ákvæðum 4. gr. um tryggingu sedla, þó aldrei  
um lengri tíma en tvö ár í senn. Af sedlamagni því, sem í umferð er umfram  
það, sem trygt er samkvæmt 4. gr., greiði bankinn í ríkissjóð gjald, er sje  
 $\frac{1}{2}\%$  undir forvöxtum bankans. Gjald þetta greiðist á hverjum mánuði.

III. kafli.

*Starfsemi bankans.*

9. gr.

Landsbanki Íslands hefir heimili sitt, aðalskrifstofu og varnarþing í  
Reykjavík. Auk þess hefir bankinn útibú þar sem fulltrúaráðið ákveður, að  
fengnu samþykki ráðherra þess, er fer með bankamál.

10. gr.

Bankinn tekur við peningum:

- 1) á dálk eða í hlaupareikning,
- 2) sem innláni eða með sparisjóðskjörum,
- 3) til geymslu.

11. gr.

Bankanum er heimilt:

- 1) að kaupa og selja víxla og ávísanir, sem greiðast eiga innanlands,
- 2) að kaupa og selja víxla og ávísanir, sem greiðast eiga erlendis,
- 3) að kaupa og selja dýra málma,
- 4) að veita lán gegn veði eða sjálfskuldarábyrgð,
- 5) að kaupa og selja skuldabréf ríkja-, bæjar- og sveitarfélaga og önnur  
trygg og auðseljanleg verðbrjef,
- 6) að annast að öðru leyti öll venjuleg bankastörf.

12. gr.

Bankinn má taka lán gegn tryggingu í sjálfs sín eignum.

13. gr.

Bankinn tekur til geymslu gegn gjaldi dýra málma, verðmæta hluti og verðbrjef. Bankinn getur tekið að sjer að annast innheimtu á vöxtum og afborgunum af verðbrjefum, á arðmiðum og á útdregnum skuldabryfum. Einnig getur bankinn tekið verðmæti til geymslu í lokuðum hölfum eða innsiglað.

14. gr.

Bankinn má annast allskonar innheimtur á fjárhæðum fyrir innlenda og erlenda kröfuhafa, bæði hjerlendis og erlendis.

IV. kafli.

*Stjórn bankans.*

15. gr.

Stjórn bankans annast fimm manna fulltrúaráð og þrjú bankastjórur. Bankastjórurnir skipa framkvæmdarstjórn bankans.

16. gr.

Sameinað Alþingi kýs 2 fulltrúa til 6 ára og ráðherra sá, er fer með bankamál, skipar 3 fulltrúa, sömuleiðis til 6 ára. Fulltrúar þeir, er ráðherra skipar, skulu valdir með tilliti til þess, að þeir sjeu fulltrúar landbúnaðar, sjávarútvegs og verzlunar. Í fyrsta sinn gengur annar af fulltrúum þeim, er Alþingi kýs, úr fulltrúaráðinu eftir 3 ár, en úr því eftir kjöraldri. Alþingi kýs 2 varafulltrúa fyrir hina þingkosnu aðalfulltrúa.

Fulltrúaráðið kýs formann og varaformann til eins árs í senn.

Hver fulltrúanna fær í þóknun 1500 kr. á ári og uppbót á sama hátt og ákveðið er um bankastjóra.

17. gr.

Ráðherra sá, er fer með bankamál, skipar bankastjóra, að fengnum tillögum fulltrúaráðsins. Skal einn þeirra hafa leyst af hendi próf í lögfræði, er veiti rjett til embætta þeirra á Íslandi, er lögfræðingar skipa.

Ráðherra sá, er fer með bankamál, getur vikið bankastjórum frá um stundarsakir, einum eða fleirum, þegar honum þykir brýn nauðsyn til bera, og að fullu og öllu, ef miklar sakir eru, enda geri þeim skriflega grein fyrir, hvað veldur.

18. gr.

Fulltrúaráðið skal halda fundi einu sinni í hverjum mánuði, en annars svo oft, sem formaður þess telur nauðsynlegt eða meiri hluti þess krefst, eða þegar framkvæmdarstjórnin mælist til þess. Til þess að gerð verði gild

ályktun, verða eigi færri en 3 fulltrúar að taka þátt í atkvæðagreiðslunni. Þegar jöfn eru atkvæði, sker atkvæði formanns úr.

Framkvæmdarstjórnin á rjett á að vera á fundum fulltrúaráðsins og taka þátt í umræðum, nema rætt sje um mál, er taka til bankastjóranna sjálfra.

#### 19. gr.

Fulltrúaráðinu ber:

- a) að semja reglugerð um stjórn bankans og starfrækslu. Reglugerðin skal staðfest af ráðherra þeim, sem fer með bankamál, og síðan birt í stjórnartíðindum.
- b) að skipa aðalbókara, aðalfjehirði, útibússtjóra, bókara og fjehirða við útibúin, að fengnum tillögum framkvæmdarstjórnarinnar. Á sama hátt getur fulltrúaráðið vikið þessum starfsmönnum frá.
- c) að ákveða, að fengnum tillögum framkvæmdarstjórnarinnar, hverjir starfsmenn bankans skuli ásamt bankastjóra geta skuldbundið bankann með undirskrift sinni.
- d) að ákveða laun starfsmanna bankans og setja reglugerð um eftirlaunastjóð handa starfsmönnum bankans.
- e) ásamt framkvæmdarstjórninni að ákveða, hvort stofna skuli útibú eða leggja niður.
- f) ásamt framkvæmdarstjórninni að ákveða, hve mikið af útlánstje bankans sje fengið í hendur hverju útibúi.
- g) að sjá um að reikningar bankans sjeu endurskoðaðir og að úrskurða þá.
- h) að gera ályktun um skifting ársaráðsins (sbr. 26. gr.).
- i) að gera ályktun um þau mál, sem framkvæmdarstjórnin leggur fyrir fulltrúaráðið.

Fulltrúaráðið getur hvenær sem er rannsakað ráðstafanir framkvæmdarstjórnarinnar og framkvæmt endurskoðun í bankanum; fulltrúaráðinu er einnig heimilt að fela einstökum fulltrúum að annast slíka rannsókn og endurskoðun.

#### 20. gr.

Framkvæmdarstjórnin ráðstafar fje bankans og stendur fyrir rekstri hans; henni ber að sjá um, að bankareksturinn sje í öllum greinum samkvæmt þessum lögum og reglugerð bankans. Verði ágreiningur milli bankastjóranna um eitt-hvert mál, er bankann varðar, ræður meiri bluti framkvæmdarstjórnar.

Tveir bankastjórar skulu undirskrifa, svo að skuldbindi bankann, ef gefa skal út eða framselja vixla, önnur verðbrjef eða aðrar skriflegar skuldbindingar. Þó er fulltrúaráðinu heimilt (sbr. 19. gr. c) að veita tilteknum starfsmönnum bankans umboð til þess að skuldbinda bankann í þessum efn-um með undirskrift sinni ásamt einum bankastjóra.

#### 21. gr.

Kvittanir bankans eru því að eins fullgildar, að fjehirðir hafi ritað undir þær og að þeim fylgi áritun bókara um, að þær sjeu athugaðar. Fjehirðir má eigi greiða neina fjárhæð úr bankanum, sem samþykki bankastjórn-

ar þarf til, nema með samþykki tveggja bankastjóra, eða eins bankastjóra og starfsmanns, sem hefir umboð samkvæmt 20. gr.

22. gr.

Bankastjórar hafa að árslanum 15000 krónur hver og auk þess dýrtíðaruppbót af allri launaupphæðinni. Þó mega laun og dýrtíðaruppbót samtals aldrei nema meira en 24000 kr. handa hverjum þeirra. Dýrtíðaruppbótin reiknast eftir ákvæðum laga nr. 71, 28. nóv. 1919, 33. gr. 1. málsgrein.

23. gr.

Bankastjórar mega ekki hafa önnur embættisstörf á hendi, reka sjálfir atvinnu og ekki vera í stjórn atvinnufyrirtækja.

Eigi mega bankastjórar nje starfsmenn vera skuldskeyttir bankanum, hvorki skuldunautar nje ábyrgðarmenn annara.

24. gr.

Stofna skal eftirlauna- og styrktarsjóð handa starfsmönnum bankans, ekkjum þeirra og ómegð, og skal bankinn leggja fram til stofnunar hans 25000 kr. í eitt skifti fyrir öll. Allir, sem verða fastráðnir starfsmenn í bankanum eftir að lög þessi öðlast gildi, skulu skyldir til að greiða í sjóðinn 3% af árslanum sínum, og leggur bankinn sjóðnum til jafnháa fjárhæð árlega. Þeir, sem eru fastráðnir starfsmenn bankans, er löggin ganga í gildi, öðlast rjett til styrks úr sjóðnum samkvæmt reglugerð hans, ef þeir greiða gjald þetta frá þeim tíma.

Fulltrúaráðið ákveður með reglugerð um fyrirkomulag sjóðsins, skilyrði fyrir greiðslum úr honum og annað, sem þar að lýtur.

Þessi grein tekur ekki til bankastjórana.

V. kafli.

*Reikningsskil og arður.*

25. gr.

Starfsár bankans er almanaksárið. Ársreikning bankans skal birta í Stjórnartíðindunum, og skal hann saminn svo snemma, að hann verði birtur í síðasta lagi 3 mánuðum eftir árslok. Auk þess skal við hver mánaðamót birta stutt yfirlit yfir hag bankans. Reikningurinn skal endurskoðaður af 2 endurskoðendum; kýs sameinað Alþingi annan þeirra, en hinn skal skipaður af ráðherra þeim, er fer með bankamál. Þeir skulu rannsaka reikninginn og bera hann saman við bækur bankans og heimafjeð. Endurskoðendurnir skulu að minsta kosti tvisvar á ári sannreyna, hvort heimafje bankans og eignir sju fyrir hendi. Endurskoðendurnir fá þóknun úr bankanum, 1500 kr. á ári hvor, og uppbót á sama hátt og ákveðið er um bankastjóra.

26. gr.

Af tekjum á árinu greiðist:

1. allur kostnaður og rekstrarútgjöld; þó má skifta kostnaði við seðlagerð og byggingar niður á alt að 5 ár.
2. tap, sem lokið er uppgerð á.
3. enn fremur má leggja til bliðar hæfilega fjárhæð fyrir tapi, sem búast má við.

27. gr.

Afganginum sje varið þannig:

1. 6% af hlutafjenu til hluthafa;
2. því næst skal leggja 10% af því, sem þá er eftir, i varasjóð;
3. af því, sem þá er eftir, greiðast 4% af hlutafjenu til hluthafa;
4. af afganginum renna 20 % i jöfnunarsjóð, þar til sá sjóður nemur  $\frac{1}{6}$  af stofnfjenu;
5. það, sem þá er eftir, skiftist þannig, að  $\frac{9}{10}$  renna til ríkisins og  $\frac{1}{10}$  til annara hluthafa. Meðan rikið er eitt hluthafi rennur öll þessi upphæð i rikissjóð.

Fulltrúaráðið getur ákveðið að greiða fje úr jöfnunarsjóði til hæfilegrar aukningar á arði af hlutafjenu; þó má arðurinn við slíka aukningu eigi fara fram úr 10%.

28. gr.

Hrökkvi árstekjur bankans eigi til að bera tap, sem lokið er uppgerð á, og tap, sem búast má við, ber varasjóður það, sem á vantar.

29. gr.

Bankinn skal eiga fjárhæð, er nemi  $\frac{1}{3}$  af varasjóði bankans, i:

1. auðseldum erlendum rikisskuldabryfum,
2. víxlum, er greiðast erlendis, eða
3. kröfum á erlenda banka, er verða greiddar innan 6 mánaða, að frádregnum samskonar skuldum bankans.

Komi það fyrir, að bankinn verði að skerða þessa eign, skal hún, jafn-skjótt og unt er, aukin aftur, svo að fullnægi ákvæðum þessarar greinar.

VI. kafli.

*Yms ákvæði.*

30. gr.

Glatist viðtökuskirteini, er bankinn hefir gefið út fyrir handveði eða geymsluþje eða fyrir innláni, eða viðskiftabók fyrir sparisjóðsinnlagi eða öðrum innlögum, getur framkvæmdarstjórn bankans stefnt til sín handhafa þessa við-

tökuskirteinis eða viðskiftabókar með 6 mánaða fyrirvara, og birt stefnuna þrisvar sinnum samfleytt í tíðindum þeim, er flytja skulu stjórnarvaldaauglýsingar hjer á landi, og ef enginn hefir sagt til sin áður en fyrirvarinn er liðinn, getur hún greitt þeim manni upphæðina, sem fengið hefir viðtökuskirteinið eða viðskiftabókina, án þess nokkur annar, er viðtökuskirteinið eða viðskiftabókin kann að hafa verið framseld til, geti þar fyrir búið kröfu á hendur bankanum.

#### 31. gr.

Allar opinberar stofnanir og opinberir sjóðir, er hafa handbært fje á sjóðvöxtum, skulu geyma það í Landsbankanum eða útibúum hans, nema sjerstakar ástæður banni, svo sem staðhættir. Sama er um ríkisfje og embættisfje, er opinberir starfsmenn hafa undir höndum. Landsbankinn með útibúum sínum hefir einn, að því er við verður komið, heimild til að taka við geymslu-fje (depositum).

Ákvæði þessarar greinar taka ekki til Söfnunarsjóðs Íslands, nema að því leyti, sem hann hefir handbært fje á sjóðvöxtum. Sparisjóðir skulu halda rjettindum þeim, er þeir hafa samkvæmt lögum nr. 44, 3. nóv. 1915, um sparisjóði.

#### 32. gr.

Fje það, sem lagt hefir verið í bankann, ásamt vöxtum þess, er undanþegið kyrrsetning og löghaldi meðan það stendur þar.

#### 33. gr.

Bankanum er heimilt að áskilja sjer hærri vexti en 6% um árið af útlánnum gegn fasteignarveði.

#### 34. gr.

Nú er óskað láns gegn fasteignarveði, og skal þá gefa vottorð um fasteignina úr afsals- og veðmálabókum kauplaust, þegar stjórn bankans krefst þess, enda sje vottorðið ætlað bankanum einum til afnota.

#### 35. gr.

Bankinn getur löglega samið svo við skuldunauta sína, að þeir taki upp í veðskuldabrjef sín til bankans ákvæði það, er getur um í tilskipun 18. febrúar 1847, 10. gr., um fje ómyndugra á Íslandi.

#### 36. gr.

Eigi missir bankinn kröfu sína, þótt veðið glatist fyrir óhapp.

#### 37. gr.

Bankinn hefir rjett til að láta starfsmenn sína selja verðbrjef og annað, sem hann hefir fengið að handveði, við uppboð á hverjum þeim stað, er þykir til þess fallinn, en aðvara skal hann veðsala um þetta í votta viðurvist



með 8 daga fyrirvara. Nú er veðsali ókunnur, eða menn vita eigi um heimili hans, og skal þá bankinn stefna hlutaðeiganda með 14 daga fyrirvara til að leysa veðið, með auglýsingu í þeim tíðindum, sem birta skal í stjórnarvaldauglýsingar.

#### 38. gr.

Bankinn er undanþeginn öllum opinberum gjöldum og sköttum, hverju nafni sem nefnast, þar á meðal til rikissjóðs og sveitarsjóðs eða annara stofnana.

Bækur bankans, ávísanir, skuldbindingar, sem gefnar eru út af bankanum og í nafni hans, svo og skuldbindingar, sem veita bankanum handveðsrjett, arðmiðar af hlutabryfum eða skuldabryfum bankans, hlutabryf bankans og framsöl þeirra skulu undanþegin stimpilgjaldi.

### VII. kafli.

#### *Bráðabirgðakvæði.*

#### 39. gr.

Ákvæði 3. gr. um seðlainnlausn og gullkaup og ákvæði 29. gr. um varasjóð ganga í gildi 1. jan. 1928.

#### 40. gr.

Auk seðla þeirra, er bankinn hefir rjett til að gefa út samkv. 4. gr. þessara laga, er honum heimilt að gefa út seðla alt að 1 miljón króna. Koma ákvæði laga þessara um innlausn og tryggingu seðla og gjald af ótrygðum seðlum eigi til greina um þessa seðla. Meðan seðlar þeir, er gefnir hafa verið út samkvæmt lögum nr. 14, 18. september 1885, og lögum nr. 2, 12. janúar 1900, eru í umferð, skulu þeir taldir til seðlamagns þess, er bankinn má gefa út samkvæmt þessari grein. Seðlamagn þetta skal minna um 100000 kr. fyrir 1. nóvember 1925 og úr því árlega um sömu upphæð.

#### 41. gr.

Landsbankinn kaupir gullforða Íslandsbanka, er nemur 2250000 kr. Íslandsbanki fær rjett til reikningsláns og endursölu á vixlum í Landsbankanum, er samtals nemi þeirri upphæð, er í umferð er af seðlum Íslandsbanka þegar lög þessi koma í framkvæmd, að fráregnu andvirði gullfordans. Helmingur lánsupphæðarinnar sje reikningslán, er greiðist af vextir, sem nemi  $\frac{2}{3}$  af forvöxtum Landsbankans, en viðskiftagjald greiðist eigi. Við endursölu vixla greiðist einnig  $\frac{2}{3}$  af forvöxtum Landsbankans. Lánsupphæð þessi lækki árlega um  $\frac{1}{3}$  hluta af upprunalegu upphæðinni.

## VIII. kafli.

### Niðurlagsákvæði.

#### 42. gr.

Lög nr. 14, 18. september 1885, um stofnun landsbanka, lög nr. 2, 12. janúar 1900, um breyting á lögum um stofnun landsbanka 18. sept. 1885, lög nr. 28, 22. október 1912, um breyting á lögum 18. sept. 1885, um stofnun landsbanka, lög nr. 50, 10. nóvember 1913, 1. gr. 2.—4. málsg., um að landssjóður leggi Landsbankanum til 100 þúsund krónur á ári í næstu 20 ár, lög nr. 55, 28. nóvember 1919, um breyting á lögum um stofnun landsbanka 18. sept. 1885 m. m., og lög nr. 37, 20. júní 1923, um breyting á lögum nr. 55, 28. nóvember 1919, um breyting á lögum 18. sept. 1885, um stofnun landsbanka, eru úr gildi numin.

### Greinargerð.

Frumvarp þetta með athugasemdum er flutt eftir tilmælum fjármálaráðherra.

#### Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Með lögum nr. 6, 31. maí 1921, var ákveðið, að á tímabilinu frá 31. okt. 1922 til enda leyfistima (31. des. 1933) skuli Íslandsbanki draga inn sedla sína alla með 1 miljón króna árlega, þar til eftir eru 2<sup>1</sup>/<sub>2</sub> miljón króna, en þaðan af svo, að sem næst jafnhá upphæð sje tekin úr viðskiftaveltu árlega til loka leyfistimans. Sedlaútgáfa sú, sem á þennan hátt losnar, hverfur á tímabilinu til ríkissjóðs, og átti fyrir 1. júní 1922 að ákveða með lögum, hversu sedlaútgáfunni skyldi komið fyrir framvegis. Þingin 1922 og 1923 hafa framlengt frestinn og á nú að vera lögskipað í þessu efni fyrir 1. júní þ. á.

Inndráttur Íslandsbanka á sedlunum er nú kominn svo langt, að eigi verður hjá því komist að ákveða með lögum um framtíðarfyrirkomulag sedlaútgáfunnar. Frumvarp þetta byggist á því, að Landsbankinn fari framvegis með sedlaútgáfuna, og er frumvarpið því jafnframt um skipulag bankans.

#### Um 1. gr.

Samkvæmt lögum nr. 50, 10. nóv. 1913, leggur ríkissjóður Landsbankanum til 100 þús. kr. á ári í 20 ár til þess að greiða með lán Landsbankans, 2 miljónir króna, sem tekið var samkvæmt lánsheimild í lögum nr. 82, 22. nóv. 1907. Ríkissjóður er innskotseigandi (interessent) að þessu fje og fær af því sömu hlutdeild, sem hann myndi fá af jafnhárri hlutafjárupphæð, af hreinum tekjuágóða bankans, í hlutfalli við annað eignarfje hans; teljast sedlar ríkissjóðs í þessu efni sem eign bankans, og auk þess, að sjálfsgöðu, varasjóður bankans.

Samkvæmt 1. gr. breytist innskotsfjeð i hlutafje og eftir 10 ár verður hlutafjäreign ríkisins greidd að fullu. Ríkið fær arð af bankanum af innborguðu hlutafje á hverjum tíma samkvæmt ákvæðum 26. og 27. gr., en bankinn hverfur auðvitað sem arðtaki, bæði að því er snertir seðlana og varasjóð.

Í þessari grein er bankanum ennfremur veitt heimild til að auka hlutafjeð um 2 milj. króna með opinberu hlutaútboði. Þessir hluthafar taka aðeins takmarkaðan arð (sbr. 27. gr.) og fá enga hlutdeild i stjórn bankans (sbr. 15.—20. gr.) Slík heimild til hlutafjárauka er nauðsynleg til þess, að bankinn geti, ef svo ber undir, að nokkru eða öllu losað sig við þær skuldir, sem hann hefir orðið að stofna til á síðustu árum.

#### Um 2. gr.

Akvæði þessarar greinar um seðlaútgáfurjettinn eru að efni til samhljóða ákvæðum gildandi laga.

#### Um 3. gr.

Greinin er um skyldu bankans til þess að innleysa seðlana með gulli og um framkvæmd innlausnarinnar. Við kaup á ómyntuðu gulli dregst frá  $\frac{1}{2}\%$  i myntgerðarkostnað. Ef til kemur, þarf að senda gullið út til myntgerðar, og er gjaldið því lítið eitt hærra en annarsstaðar tíðkast (t. d.  $\frac{1}{4}\%$  hærra en i Danmörku).

#### Um 4. gr. og 5. gr.

Tryggingarhlutfallinu,  $\frac{2}{3}$  hlutar, er haldið óbreyttu eins og það er i l. nr. 66, 10. nóv. 1905, en að eins er gert ráð fyrir gulli sem tryggingu fyrir seðlunum. Aftur á móti er ekki ætlast til, að innstæða hjá erlendum bönkum og seðlar tiltekinna banka geti talist til gullforðans. Í nánú sambandi við tryggingu seðlanna er ákvæði 29. gr. um, að  $\frac{1}{3}$  hluta varasjóðs skuli komið fyrir i erlendum verðbrjefum, víxlum eða innstæðum. Bæði ákvæði 4. og 5. gr., um tryggingu seðlanna, og fyrgreint ákvæði 29. gr., um varasjóð, stefna að sama marki, þ. e. að halda uppi verðmæti seðlanna og þá um leið verðmæti gjaldeyris landsins, en það á að vera eitt aðalblutverk seðlabankans. Að sjálfsögðu væri það æskilegt, að geta gert frekari kröfur til tryggingar seðlunum en hjer er ákveðið, en slíku verður vart við komið eins og sakir standa. Og þótt hægt væri nú að setja nokkru öflugri tryggingu fyrir seðlunum, þá mundi það eigi hafa nein veruleg áhrif á gengi ísl. gjaldeyris.

Óvissan, sem nú ríkir á öllum sviðum, veldur því, að eigi er unt sem stendur að gera sjer grein fyrir, hversu seðlatryggingunni verði best fyrir komið til verulegrar frambúðar. Enn sem komið er eru það að eins Bandaríkin, sem hafa innleysanlega seðla og frjálsan útflutning á gulli. Meðan svo er getur enginn vitað fyrir örlög gullsins. Það getur farið líkt um gullið og fór um silfrið á árunum eftir 1870. Þá rýrnaði verðmæti silfursins stórkostlega vegna þess, að mörg ríki hættu þá samtímis að nota silfur i aðalmynt og sem tryggingu fyrir seðlaútgáfu. Það verður hlutverk bankans að vinna að því, að síðar meir sje unt að koma seðlaútgáfunni fyrir á enn tryggari og

hagkvæmari grundvelli. Að þessu marki verður allur rekstur bankans að stefna, og þá sjerstaklega með því, að sýnd sje forsjá og gætni í framkvæmd seðlaútgáfunnar.

Um 6. gr.

Ákvæðin um, hvað teljast megi til eignar þeirrar, er tryggja skal með seðlamagn það, sem gullfordinn nægir ekki til, eru hin sömu sem í 7. gr. l. nr. 66, 10. nóv. 1905.

7. gr. virðist ekki þurfa að skýra.

Um 8. gr.

Í þessari grein er gefin heimild til þess að veita bankanum, með konungstilskipun, undanþágu frá ákvæðum 4. gr. um tiltekið tímabil. Þessa heimild má að eins nota þegar sjerstaklega stendur á, t. d. á styrjaldartímum eða í stórfeldri viðskiftakreppu. Af þessari seðlaútgáfu á bankinn að greiða gjald, er sje  $\frac{1}{2}\%$  undir forvöxtum hans. Þar sem beinn kostnaður við seðlana er að minsta kosti 1% af seðlaupphæðinni,<sup>1)</sup> er engin hættá á því, að bankinn í gróðaskyni haldi út slíkum seðlum. Samskonar ákvæði er í flestum lögum um seðlabanka, og í þeim löndum, þar sem slík heimild er ekki í lögum, hefir á miklum krepputímum orðið að veita undanþágu með sjerstöku lögum.

Um 9.—14 gr.

Þessi kafli er um starfsemi bankans. Hjer, og í frumvarpinu í heild sinni, hefir verið reynt að halda þeim grundvelli, sem fyrir er. Stórfeldar breytingar eru sjaldan til bóta, sist af öllu á viðskiftasviðinu. Í löndum, þar sem tala bankanna skiftir tugum og jafnvel hundruðum, er unt að ætla seðlabönkunum takmarkað verksvið. En hjer eru að eins tveir bankar, og verður því eigi hjá því komist, að seðlabankinn fyrst um sinn gefi sig við margvíslegum viðskiftum. Slíkt er heldur eigi einsdæmi, og má í þessu efni vísa til Þjóðbankans danska og Noregsbanka. Báðir þessir bankar voru í mannsaldra einir um að annast bankaviðskifti, sinn í hvoru landi, jafnframt sem þeir voru seðlabankar. Það verður hlutverk bankastjórnarinnar að leiða starfsemi bankans smám saman inn á þá braut, sem best hæfir seðlabanka.

Það virðist ástæða til að athuga sjerstaklega einn þáttinn í starfsemi bankans. Er hjer átt við innlánsstarfsemina, það að bankinn tekur við fje og greiðir af því venjulega innlánsvexti, eins og þeir eru á hverjum tíma. Það hefir verið talið óhagkvæmt fyrir seðlabanka að taka við slíku fje vegna þess, að á krepputímum geti hann komist í vandræði vegna mikilla úttekta. Slíkt getur líka verið þar, sem um fjölda af bönkum er að velja og þar sem almenningur hefir vanist á að festa fje sitt í verðbrjefum. Flutningur á fje milli

---

1) Sbr. álit nefndar þeirrar, er skipuð var til þess að leita samninga við Íslandsbanka um að láta af hendi seðlaútgáfurjett sinn, birt í Júní 1919.

bankanna getur þá orðið hættulegur hverjum þeim banka, sem verður fyrir vantrausti fólksins. En hjer stendur alveg sjerstaklega á, þar sem að eins er um tvo banka að ræða og þje því, sem handbært á að vera, koma menn yfirleitt ekki fyrir á annan hátt en sem innlánnum. Verðbrjefaverslunin er hjer svo ófullkomin, að verðbrjefakaup eiga sjer vart stað, nema þegar um er að ræða að festa þje til frambúðar. Stjórn Þjóðbankans danska hefir líka vikið að þessu í álitsskjali sínu um stofnun Íslandsbanka; tekur Þjóðbankastjórnin það fram, að hætta, sem annars geti stafað af innlánsþje, muni lítið gera vart við sig (mindre effektiv) hjer vegna hinna sjerstöku staðháttu.

Allir, sem nokkuð fylgjast með í þessum efnum, vita líka, að nú er farið að lita öðrum augum á þetta atriði. Því til sönnunar má geta þess, að nýlega hefir lögum rikisbankans sænska verið breytt einmitt á þessu sviði. Með 1. 23. apríl 1920 var bankanum veitt heimild til þess að taka við innlánsþje og greiða vexti af því. Og ástæðurnar, sem færðar voru fyrir lagabreytingunni, voru þær, að bankinn ætti að nota innlánsþje til styrktar forvaxtaráðstöfunum sínum (discontopolitik). Í umræðunum um lögina kom einnig fram sem ein höfuðástæða fyrir breytingunni, að rikisbankanum yrði þá fært að neyða einkabankana til þess að hækka innlánsvexti, og á þann hátt yrði forvaxtahækkun áhrifameiri en ella. Á undanförunum árum hafði það verið svo, að forvextir voru hækkaðir hvað eftir annað án þess, að samsvarandi breyting yrði á innlánsvöxtunum, og dró það auðvitað úr áhrifum forvaxtahækkunarinnar.

#### Um. 15.—24. gr.

Þessi kafli er um stjórn bankans. Ætlast er til, að æðsta stjórn bankans sje í höndum fimm manna fulltrúaráðs. Tveir af þeim sjeu kosnir af sameinuðu Alþingi og þrir skipaðir af ráðherra þeim, er með bankamál fer, með sjerstöku tilliti til þess, að það sjeu fulltrúar fyrir þrjá helstu atvinnuvegina í landinu. Fulltrúaráð við seðlabanka erlendis taka ávalt mikinn þátt í stjórn bankans; að svo gæti orðið hjer, er mikið komið undir fordæmi því, er fulltrúaráðið gefur í byrjun, og þeim venjum, er því tekst að skapa. Fyrir framkvæmdarstjórn bankans er það ómetanlegur styrkur, að geta borið undir fulltrúaráðið allar mikilvægar ráðstafanir. Aðalatriðið er þó, að yfirstjórn bankans verður í sífeldri samvinnu við framkvæmdarstjórnina og fylgist með í rekstri bankans (sbr. 18. og 19. gr.) Enginn getur búist við, að núverandi yfirstjórn bankans, ráðuneytið, hafi sífeld afskifti af honum og fylgist með í því, hvernig stjórn hans er framkvæmd. Og þar sem hjer er um seðlabanka að ræða, er því óhjákvæmilegt, að breytt sje til í þessu efni.

Í ákvæðunum um framkvæmdarstjórnina er engin efnisbreyting frá því, sem nú eru gildandi lög, nema að því leyti, að samkvæmt frumvarpinu skal leita tillagna fulltrúaráðsins um skipun bankastjóra, og að nokkuð af því valdi, sem bankastjórar nú hafa, er sumpart að öllu leyti falið fulltrúaráðinu (sbr. 19. gr. b, c, d og h) og sumpart að nokkru leyti, þ. e. ásamt framkvæmdarstjórn (sbr. 19. gr. e og f).

Á eftirlauna- og styrktarsjóð handa starfsmönnum (24. gr.) hefir verið

gerð sú breyting, að bankanum er ætlað að greiða í sjóðinn árlega sömu fjárhæð, sem starfsmennirnir greiða í hann. Er þetta nauðsynleg breyting til þess, að sjóðurinn verði fær um að standa straum af væntanlegum greiðslum, og má þó jafnvel búast við, að tillögin sjeu enn helst til of lág.

#### Um 25. gr.

Ákvæði þessarar greinar eru að heita má samhljóða gildandi ákvæðum. Að eins er stytur fresturinn til birtingar ársreiknings og enn fremur ákveðið, að birt skuli mánaðarlega yfirlit yfir hag bankans. Þá er og þóknun til endurskoðenda hækkuð um 450 kr. á ári, með uppbót á sama hátt og verið hefir.

#### Um 26.—28. gr.

Í þessum greinum eru ákvæðin um, hversu tekjum bankans skuli varið. Fyrst er, að sjálfsgöðu, greiddur allur kostnaður og rekstrarútgjöld, tap, sem lokið er uppgerð á, og lagt hæfilegt til hliðar fyrir væntanlegu tapi. Skifting þess afgang, sem þá verður eftir, er með svipuðu móti og gildir um Noregsbanka. Þó er sá mismunur, að samkvæmt lögum um Noregsbanka er heimilt, undir vissum kringumstæðum, að taka fje úr varasjóði til þess að greiða hluthöfum alt að 6% arð. Aftur er hjer gert ráð fyrir jöfnunarsjóði, er, þegar fram í sækir, tryggir hluthöfum takmarkaðan, en jafnan arð. Þjóðbankinn danski greiðir að óskiftu tiltekna upphæð í rikissjóð, þá 5% í varasjóð, því næst fá hluthafar (rikið á enga hluti) 6% og afgangurinn skiftist þannig, að að eins  $\frac{1}{4}$  rennur í rikissjóð, en  $\frac{3}{4}$  til hluthafa. Bankastjórnin hefir heimild til að láta þessa  $\frac{3}{4}$  hluta renna, að nokkru eða öllu, í sjerstakan arðsjöfnunarsjóð.

Flestir seðlabankar eru hlutabankar, en afstaða hluthafanna takmörkuð með lögum. Það er líka auðsætt, að eigi er gerlegt að fá hluthöfunum í hendur vald í peningamálum, er snerta landið í heild sinni. Afstaða hluthafanna er þó nokkuð mismunandi í hinum ýmsu löndum. Af seðlabönkum á Norðurlöndum eru Þjóðbankinn danski og Noregsbanki hlutabankar. Í Noregsbanka hafa hluthafar engin afskifti af stjórn bankans, og í Þjóðbankanum danska hafa hluthafarnir mjög takmörkuð afskifti.

#### Um 29. gr.

Seðlabankinn verður að hafa öfluga aðstöðu í gjaldeyrisversluninni, og er því nauðsynlegt, að hann að staðaldri hafi yfir að ráða verulegum upphæðum í erlendum gjaldeyri eða verðmæti, sem auðvelt sje að breyta í handbæran, erlendan gjaldeyri. Eins og tekið hefir verið fram í athugasemdunum við 4. og 5. gr., er hjer um að ræða einn þáttinn í þeim framkvæmdum, sem nauðsynlegar eru til þess, að festa komist á verðmæti innlenda gjaldeyrisins, og slik eign í erlendum gjaldeyri má skoðast sem sjerstök trygging fyrir seðlum bankans.

Um 30.—38. gr.

Í þessum greinum eru ýms ákvæði um hlunnindi handa bankanum, og eru þau að efni til óbreytt eins og nú gildir um Landsbankann. Um ákvæði 38. gr. 1. málsg. skal það tekið fram, að það er samhljóða ákvæði í l. nr. 47, 20. júní 1923, um heimild fyrir landsstjórnina til að veita ýms hlunnindi fyrirhuguðum nýjum banka í Reykjavík.

Um 39. gr.

Það er augljóst, að eigi er unt að láta ákvæði 3. gr., um seðlainslausn og gullkaup, ganga þegar í gildi. Enginn veit nú, hvenær hægt verði að taka upp gullinslausn á seðlum, og því verður að setja einhvern frest til bráðabirgða. Sama er að segja um ákvæði 29. gr. Það verður alt undir viðskiftaástandinu komið, hvenær ákvæði greinarinnar geti orðið framkvæmd að fullu.

Um. 40. gr.

Í þessari grein felst bein aukning á seðlatryggingunni frá því, sem verið hefir, þar sem gert er ráð fyrir, að núverandi seðlar Landsbankans sjeu smámsaman dregnir inn; eins og kunnugt er, hafa þeir seðlar ávalt verir í umferð jafnframt seðlum Íslandsbanka, og hafa seðlar landsins í heild sinni því aldrei verið trygðir að  $\frac{3}{8}$  hlutum.

Um 41. gr.

Samkvæmt 2. og 3. gr. l. nr. 6, 31. maí 1921, er ákveðið að »á tímabilinu frá 31. okt. 1922 til enda leyfistímans skal bankinn (Íslandsbanki) draga inn seðla sína alla með 1 milj. kr. árlega, þar til eftir eru  $2\frac{1}{2}$  milj. króna, en þaðan af svo, að sem næst jafnhá upphæð sje tekin úr viðskiftaveltu árlega til loka leyfistímans, 31. des. 1933« og að »Íslandsbanka er skylt að selja ríkissjóði með nafnverði það af gullforða sínum, er hann þarf eigi til tryggingar eigin seðlum«. Liggur því næst, að lög þessi gangi í gildi, að því er snertir seðlaútgáturjettinn og kaup af ríkissjóði á gullforða Íslandsbanka, jafnóðum og lögin frá 1921 koma í framkvæmd. En vegna þess, að það er mjög óheppilegt, að seðlaútgáturjetturinn sje tvískiftur þannig, að tvennskónar gulltrygðir seðlar sjeu samtímis í umferð, þá hefir verið valin sú leið, sem farin er í 41. gr. Er það líkt fyrirkomulag og var í Svíþjóð er sænski ríkisbankinn fjekk einkarjett til seðlaútgáfunnar (l. 12. maí 1897 og l. 3. maí 1901) og tók við seðlaútgáfu einkabankanna. Sjái Íslandsbanki ekki ástæðu til að aðhyllast þetta fyrirkomulag í stað þess, sem ákveðið er í lögnum frá 1921, verður greinin að orðast á þessa leið:

»Landsbankinn kaupir gullforða Íslandsbanka, er nemur 2250000 kr., jafnóðum og hann losnar, samkvæmt 2. gr. l. nr. 6, 31. maí 1921«.

Framkvæmd laganna verður þá á þann hátt, að ríkissjóður selur Landsbankanum gullforðann með nafnverði, sem er 2250000 kr., annaðhvort í einu lagi, ef fyrirkomulagið verður eins og gert er ráð fyrir í 41. gr., eða smámsaman, ef greinin verður samþykkt eins og hún er orðuð hjer í athugasemdinni.